

Улс төрийн патронаж хэмээх ойлголтыг хэрхэн ойлгож, орчуулж хэрэглэх тухайд

Даваадоржийн Ундрах, доктор (*Ph.D*), дэд профессор
МУИС-ийн Улс төр судлал, олон улсын харилцаа, нийтийн
удирдлагын сургууль, Улаанбаатар, Монгол Улс,
poli_und@num.edu.mn; <https://orcid.org/0009-0009-8506-8672>

Нямаагийн Отгонбаяр, докторант
МУИС-ийн Улс төр судлал, олон улсын харилцаа, нийтийн
удирдлагын сургууль, Улаанбаатар, Монгол Улс
otgonbayarnyamaa.n@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-5359-4311>

Article history

Received : 2024-08-31

Accepted : 2024-09-20

Published : 2024-12-20

Түлхүүр үгс

төрийн байгууллага,
улс төрийн патронаж,
төрийн албаны
томилгоо,
патрон-клиэнтийн
харилцаа

Keywords

public organization,
political patronage,
civil service
appointments,
patron-client
relationship.

Хураангуй: Улс төрийн патронаж нь нийтлэг үзэгдэл болно. Харилцан ашигтай клиентелист харилцаа бүрэлдэн бий болоход патронаж онцгой ач холбогдолтой гэдгийг судлаачид онцолсон байдаг. Энэ ч учраас орчин үеийн улс төрийн судалгаанд патронаж хэмээх ойлголтыг өргөнөөр ашиглах болсон. Гэвч патронаж гэж юуг хэлэх, хэрхэн ойлгох, тэрчлэн Монгол хэлнээ орчуулан хэрэглэж болох эсэх тухайд судлаачдын байр суурь өнөөг хүртэл тодорхойгүй байна. Тус өгүүллээр уламжлан судлаачид патронажийн тухай ойлголт, түүнийг монгол хэлнээ хэрхэн орчуулж, хэрэглэх тухайд санал дэвшүүлэхийг оролдсон болно.

How to understand and translate the concept of political patronage

Undrakh Davaadorj (Ph.D), associate professor
School of Political Science, International Relations and Public
Administration, NUM, Ulaanbaatar, Mongolia, poli_und@num.edu.mn;
<https://orcid.org/0009-0009-8506-8672>

Otgonbayar Nyamaa (Ph.D candidate student)
School of Political Science, International Relations & Public
Administration, NUM, Ulaanbaatar, Mongolia
otgonbayarnyamaa.n@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-5359-4311>

© The Author(s), 2024

Abstract: Political protection is a universal phenomenon. The researchers have studied in detail the crucial importance of patronage in maintaining the balance of clients. Therefore, the concept of support is widely used in modern political research. However, it is still unclear what patronage means, how to understand it, and whether it can be translated into Mongolian. In the course of this paper, researchers explored how the concept of sponsorship can be understood and applied in Mongolia.

I. Оршил

Сүүлийн жилүүдэд улс төрийн судалгаанд албан бус харилцааг чухалчлан үзэж, уг харилцааны хэлбэр болох патронаж тухай ойлголтод судлаачид анхаарал хандуулах болсон. Нэршлийн төдийгүй ойлголтын олон талт байдал нь уг үзэгдлийг судлах шинжлэхэд томоохон бэрхшээл үүсгэж байгааг дурдах байна.

Өгүүллийн хүрээнд судлаачид улс төрийн патронаж хэмээх ойлголт, түүнийг монгол хэлнээ хэрхэн ойлгож, орчуулан хэрэглэх тухайд тодорхой санал дэвшүүлсэн болно.

II. Судалгааны арга зүй

Судалгааны ажлыг бичихдээ түүхчлэх, харьцуулан шинжлэх, тэрчлэн агуулгын шинжилгээний аргыг ашигласан болно.

Өгүүлэлд улс төрийн шинжлэх ухааны томоохон ойлголт болох патронаж харилцаа, түүний илрэн гарах хэлбэр, мөн чанар, Монгол хэлнээ хэрхэн орчуулж, ойлгон хэрэглэх асуудлыг бусад судлаачдын үзэл санаа, тэрчлэн үгийн гарал, үндсэн, салаа болон шилжсэн утга зэрэгтэй холбон авч үзэж судлахыг оролдсон болно.

III. Онолын судалгааны үр дүн

Үндсэн ойлголт, орчуулга, хэрэглээ: Эртний Грекийн сэтгэгч Аристотель (Aristotle) нэгэнтээ “Хүн бол уг мөн чанараараа улс төрийн амьтан мөн. Хэрэв хүмүүстэй хамтран амьдарч чаддаггүй эсвэл өөрийнхээ хэрэгцээг бүрэн хангачихсан, өөртэйгээ адил бусад хүмүүсээс тусдаа амьдарч чадах хэн нэгэн байгаа бол тэр нь адгуус юм уу аль эсвэл бурхан байж таарна. Хүн бол нийгмийн зүг тэмүүлэх мөнхийн эрмэлзэлтэй” (Аристотель. 1983) гэж тодорхойлон бичжээ. Нийгэм

үүссэн цагаас эхлэн хүмүүс зохион байгуулалтын илүү боловсронгуй хэлбэрийг хайж, энэ явцдаа эзэн хаант, дарангуйлсан, язгууртны болон баячуудын, ард түмний болон зохион байгуулалтгүй олон түмний гэх мэт засаглалын янз бүрийн хэлбэрийг бий болгосон байдаг. Эртний Грекийн гүн ухаантан Платон (Plato) ч энэ талаар өөрийн бүтээлд өгүүлсэн байдаг (Жамбал А. 2001). Гэвч нийгмийн харилцааны явцад үзэл бодол, итгэл үнэмшил нэгтнээ өмгөөлж хамгаалах, албан тушаалд дэвшүүлэх, улмаар тэдний хүчинд тулгуурлан хөгжих, зорилгодоо хүрэх гэсэн оролдлогууд тогтвортой байсаар иржээ.

Хэдийгээр патронаж гэсэн ойлголт харьцангуй сүүл үед бий болсон ч тухайн ойлголтоор илэрхийлэгдсэн үзэгдэл хүн төрөлхтний түүхийн нэн эрт үед үүсжээ.

Эртний Египэтэд патронаж харилцааг ямар нэгэн зүйлээр шалтаглан эрхшээлдээ байлгах гэсэн утга бүхий *vassalage* /хараат харилцаа/ хэмээх ойлголтоор дамжуулан илэрхийлж байжээ (Raymond Westbrook. 2005, 215, 219, 223). Ийм харилцааны бидний үед мэдэгдэж буй томоохон жишээ Птахотэптэй холбогдоно. Улсын тэргүүн түшмэл (жати) 96 настай Птахотэп эзэн хаанаас албаны чөлөө мэдүүлэхийн зэрэгцээ хүүдээ албаа шилжүүлж, улс удирдахад тусыг бодож туршлагаа зааж сургах соёрхол хүсэмжилсэнд V угсааны Жэдкара Исэси фараон зөвшөөрчээ. Энэ үндсэн дээр «Птахотэпын сургаал» нэрт бүтээл бичигдсэн нь эрт үеийн хаанчлалын сурган хүмүүжүүлэх ухааны «Приссын хуйлмал бичээс» нэрт зохиолд орж, өнөө бидний үе хүртэл хадгалагдан иржээ (Голикова А.К, Исаева А.Б., 2023).

Эртний Вавилоны Хаммурабийн засагчлах бичигт патронаж харилцааг шан, харамж горилогч гэсэн утга бүхий *šulmānu* буюу *kadrū* (Raymond Westbrook. 2005), харин Библийн сударт үнэнч байх гэсэн утга бүхий *hesed*^{1*} (פֶּדֶת) хэмээх ойлголт (Raymond Westbrook. 2005)-оор дамжуулан илэрхийлсэн байдаг. Ерөнхий утга нь барьцаалагдсан шан, харамж гэсэн санааг илэрхийлнэ. Уг харилцааг нэг талаас, эд баялаг, эрх мэдэл бүхий этгээд, нөгөө талаас, шаардлагатай улс төрийн дэмжлэг, туслалцаа үзүүлж, хариуд нь эд баялаг горилох этгээд гэсэн хоёр субъект төлөөлж байсан талаар хожмын судлаачид бүтээлдээ онцолсон байдаг (Finkelstein 1952) (Matthews W.H., Benjamin D.C. 1993).

Эртний Ромд Египэтээр дамжин уг харилцаа хөгжсөн бөгөөд патронаж хэмээх ойлголтоор илэрхийлэх болжээ. Патронаж хэмээх ойлголт Ромын эзэн хаан Гай Октавигийн үед амьдарч байсан язгууртан Гай Цильни Мэцэнатын үйл ажиллагаатай холбоотойгоор үүссэн. Тэрээр эзэн хааны даалгаврыг биелүүлэхийн зэрэгцээ урлаг, соёлын бүтээлд ивээл, хамгаалал үзүүлдэг байсан нь патронаж хэмээн нэрлэгдэх болжээ (Zadoia A., Syzonenko I., 2021). Хожим нийгмийн үндсэн давхарга болох патриц, плебей нарын хоорондын өвөрмөц, харилцан ашигтай харилцааг уг ойлголтоор дамжуулан илэрхийлсэн. Өөрөөр хэлбэл, эд баялаг, нэр хүнд, эрх мэдэл бүхий патриц, улс төрийн дэмжлэг, туслалцаа үзүүлж, засаглалын легитим байдлыг хангах, хариуд нь эд материалын дэмжлэг эрэлхийлэх плебей нар уг харилцааны агуулгыг тодорхойлж байжээ (Kenneth Quinn. 1982, 117).

Уг зүйн талаас авч үзвэл патронаж

гэдэг нь хожуу латин хэлний *patronus*, *patroun* буюу ивгээгч, хамгаалагч, эртний франц хэлний *patron* буюу ивгээгч, хамгаалагч, ариун ивгээгч гэсэн утга бүхий үгийн үүсгэл болно (Төгөлдөр Я. 2022, 237). “Ашиг тусаа үзүүлэгч ариун гэгээнтэн, авран хамгаалагч”, “ажил, үйлсийг ивээн тэтгэгч нэгэн” зэрэг утгыг илэрхийлж байснаа 1769 оноос “бараа, ажил, үйлчилгээ үзүүлэгч, төрийн албанд ажил хуваарилах эрх мэдэлтэн” гэсэн санааг агуулах болсон. Өөрөөр хэлбэл, шашны, социал утга агуулгатай байснаа улс төрийн болон эдийн засгийн утга санаа илэрхийлэх болсон. Дундад зууны үед католиг сүм хийдэд санваартан томилох эрхийг патронаж хэмээн нэрлэдэг байв. Англид хатан хаан Виктори, эзэн хаан Эдуард нарын үеэс төрийн албанд патронаж нэлээд хүчээ авсан байдаг (Kenneth Quinn. 1982).

Шинжлэх ухаанд патронаж хэмээх ойлголт дараах утга санааг илэрхийлж байна. Үүнд:

1. Патрон буюу ивээгч, хамгаалагчийн нөлөөлөл буюу тусламж, дэмжлэг;
2. Эрхэм дээд хүний үйл;
3. Патрон буюу ивээгчийн үйл ажиллагаа, бизнес:

Төрийн албан тушаалд улс төрийн хэмжүүрийг удирдлага болгож хэн нэгнийг томилох эрх (James Donald., 1903) зэрэг болно.

Уг зүйн хувьд ивээгч, хамгаалагч гэсэн утгыг илэрхийлэх ч улс төрийн судалгаанд харилцан ашигтай байхыг гол зарчмаа болгосон эрх тэгш бус хоёр этгээдийн дунд үүсэх нэгэн төрлийн өвөрмөц харилцааг ойлгодог байна. ХБНГУ-ын Конрад-Аденауэр

^{1*} Үнэнч байх гэсэн утга бүхий *hesed* хэмээх ойлголтыг Библи сударт нийтдээ 250 удаа ашигласан байдаг.

Сангаас санаачлан санхүүжүүлж Удирдлагын Академи, МУИС-ийн Улс төр судлалын тэнхимтэй хамтран хэрэгжүүлж буй судалгааны тайлангуудад тэрчлэн зарим нэг судлаачдын бүтээлд патронаж гэдгийг монгол хэлнээ “ивээл, хамгааллын бодлого”, “улс төрийн ивээлийн томилгоо” (Зүмбэрэлхам Д. 2020, 71-78), (Чулуунбаатар Г., Батсүх Ш., Ганцоож Б. 2021) хэмээн орчуулсан байна.

Ивээл, хамгаалал гэдгийг монгол хэлний тайлбар толиудад дараах байдлаар авч үзсэн байна.

Эрдэмтэн Я.Цэвэл (1966) ивээх гэдгийг “энэрэх, өршөөх, тэтгэн хамгаалах, ивээж өршөөх, хайрлаж ивээх”, харин хамгаалах гэдгийг “сэргийлэн сахих, харгалзан сахих, өмөөрөн хаацайлах”, эдгээр үйлийг эрхлэгчийг “ивээгч, хамгаалагч” гэж тус тус тайлсан байна (Цэвэл Я. 1966).

ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэн, Монсудар хэвлэлийн газраас санаачлан судлаач Б.Баярсайхан, А.Янжиндолгор (2011) нарын эрхлэн гаргасан “Монгол хэлний тайлбар толь”-д ивээх гэдгийг “ач буян, энэрэл өршөөл, хайр тэтгэмж хүртээх”, хамгаалах гэдгийг “учирч болох элдэв аюул ослоос сэргийлэн хөнөөл учруулахгүйн төлөө сахин хамгаалах, өвчин хүрэхээс сэргийлэх, хайрлаж ариглах, гамнах, өмөөрөх, хаацайлах”, уг үйл эрхлэгчийг “ивээгч, хамгаалагч” гэж тайлбарласан байна (Баярсайхан Б., Янжиндолгор А. 2011).

Эндээс үзэхэд патронаж хэмээх ойлголт нь үг зүйн хувьд хариу нэхдэггүй үйл болох “ивээх, хамгаалах” гэсэн утгыг илэрхийлэх боловч утга зүйн хувьд эсрэгээр, оролцогч талууд нэг нэгнийхээ үйлээс ашиг тус горилсон харилцааг ойлгодог байна. Нөгөө талаас, зөвхөн нэг тал давамгайлсан

бус, хоёр талын (патрон, клиентийн) харилцан ашигтай харилцаа юм. Эдгээр нөхцөлийг тооцвол монгол хэлнээ ивээл, хамгааллын бодлого, улс төрийн ивээлийн томилгоо бус, олон улсад тогтсон нэршлээр ашиглах нь зүйтэй гэж үзсэн байна.

Судалгааны хүрээнд патронажийн тухай ойлголт бие даасан судлагдахуун болж хөгжсөн нь нэлээд хожуу буюу XX зууны 50, 60-аад оны үетэй холбогдоно. Антропологийн чиглэлийн судалгаануудад анх нэвтэрч (Алексей Гилев. 2016, 8) улс төрийн үзэгдэл, үйл явцыг тайлбарлах ойлголт болж өргөжсөн байна. Дээрхээс гадна, орчин үеийн улс төрийн шинжлэх ухаанд патронаж хэмээх ойлголт нэршлийн хувьд нэгмөр болж чадаагүй байдал ажиглагдаж байна. Нэр томъёоны хувьд “патронаж” (patronage), “улс төрийн патронаж” (political patronage), “намын патронаж” (party patronage), “патрон-клиентийн харилцаа” (patron-client relations) гэх мэт олон янзын нэршлийг адил утгаар ойлгож, хэрэглэж байгааг дурдах байна (Aurimas Zaremba. 2016). Эдгээр ойлголтуудыг нэг бүрчлэн авч үзье.

Нэгдүгээрт, юуны түрүүнд, патронаж гэх ойлголт асуудлыг илүү өргөн хүрээнд авч үздэг онцлогтой. Ингэхдээ ивээн тэтгэх гэсэн утгаар голчлон хэрэглэгддэг. Энэ утгаар нь авч үзвэл өндөр настны, хүүхдийн, эмэгтэйчүүдийн, нийгмийн эмзэг бүлгийн патронажийн тухай ярьж болох байна. Өөрөөр хэлбэл, илүү өргөн утга, агуулга бүхий нэршил учир цаашид улс төрийн болон төрийн удирдлагын судалгаанд ашиглахад оновчтой бус гэж үзлээ. *Хоёрдугаарт*, судалгааны объект болж буй харилцаанд эрх барьж буй улс төрийн намуудаас гадна хувь улс төрчид ивээн

тэтгэгчээр оролцох боломжтой байдаг. Иймд намын патронаж гэсэн явцуу утга бүхий ойлголтыг ашиглах нь судалж буй үзэгдлээ боломжит хүрээнд авч үзэхэд хүндрэл учруулж болзошгүй гэж үзэж байна. *Гуравдугаарт*, патрон-клиэнтийн харилцаа гэсэн ойлголт төрийн албан дахь мөн төрлийн харилцааг бүрэн илэрхийлж чаддаггүй. Учир нь бидний хөндөж буй харилцаанаас гадна клиентелизм,

түүний хэлбэр болох протекционизм, непотизм, патернализм, фаворитизм, авлига гэх мэт албан бус шинжтэй илэрдэг олон төрлийн харилцаа патрон-клиэнтийн хоёр талт шинж чанарыг өөртөө агуулдаг. Ийм учраас патрон-клиэнтийн харилцаа хэмээх ойлголтыг ашиглах нь судалгааны үндсэн чиглэл, зорилгод оновчтой бус гэсэн санааг илэрхийлж байна (Хүснэгт 1).

Хүснэгт 9. Улс төрийн патронаж, клиентелизм ба авлига

	Улс төрийн патронаж (Political Patronage)	Клиентелизм (Clientelism)	Авлига (Corruption)
Төрийн нөөц	Төрийн байгууллагын албан тушаал	Төрийн албан тушаал, зээл тусламж, татварын хөнгөлөлт, эрүүл мэндийн үйлчилгээ гэх мэт	Төрийн бодлого, шийдвэр
Намын зорилго	Төрийн байгууллагад хяналт тогтоох: Намын бодлогод захируулах	Сонгогчдоос дэмжлэг олох	Санхүүгийн нөөцийг үр дүнтэй ашиглах
Ашиг тусыг нь хүртэгчид	Хэн ч байж болно	Намын идэвхтэн, дэмжигчид	Пүүс, компани, үйлдвэрийн газар
Хуульд нийцсэн байдал	Хууль ёсны болон хууль бус хэлбэрээр	Хууль ёсны болон хууль бус хэлбэрээр	Хууль бус хэлбэрээр
Шалгуур	Бидний төлөө ажиллаж чадах уу?	Бидний төлөө сонголт хийж чадах уу?	Бидэнд илүү ихийг өгч чадах уу?

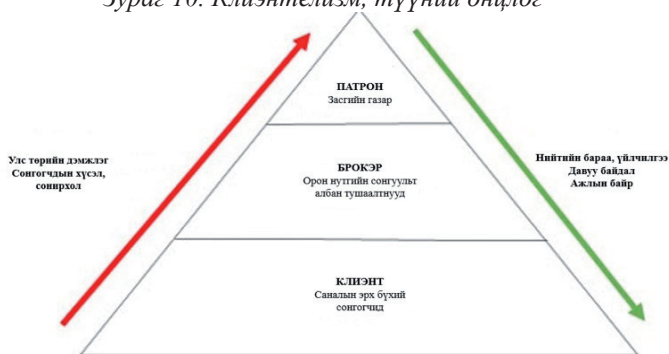
Эх сурвалж: (Корецкий Petr, Peter Mair, Maria Spirova. 2012)

Монгол Улсад орчуулгын болон нэг сэдэвт бүтээлүүдэд улс төрийн патронаж (political patronage), клиентелизм (clientelism) гэсэн ойлголтыг ижил утгаар хэрэглэж буй байдал илэрч байна. Энэ нь тухайн чиглэлд судалгаа харьцангуй бага хийгдэж байгаагаар тайлбарлагдах төдийгүй цаашид лавшруулан судлах шаардлага буйг илтгэнэ. Ялангуяа Михал Клима (Klima)-гийн орчуулгын бүтээлийг дурдах байна (Михал Клима. 2017). Тэрээр клиентелизмыг “хоёр болон олон хүнийг хамарсан найз

нөхөд, хамаатан садангийн онцгой харилцаа, холбоо бөгөөд их төлөв тодорхой зорилгод чиглэсэн байх ба нийгэм, эдийн засгийн хувьд дээгүүр зиндааны нэг этгээд (патрон) нь доогуур зиндааны нөгөөдөө (клиент) өөрийн нэр нөлөө, боломж бололцоог ашиглан хангамж, хамгаалалт үзүүлж байхад клиент нь мөн хариуд нь ивээн тэтгэгчдээ өөрийн биеэр үйлчлэх зэргээр ерөнхий дэмжлэг, туслалцаа үзүүлдэг үзэгдэл мөн” (Клима 2017) хэмээн тодорхойлжээ. Гэхдээ улс төрийн патронаж, клиентелизм хэмээх

хоёр ойлголт харилцан ялгаатай гэдгийг онцлох байна (Зураг 1).

Зураг 10. Клиентелизм, түүний онцлог

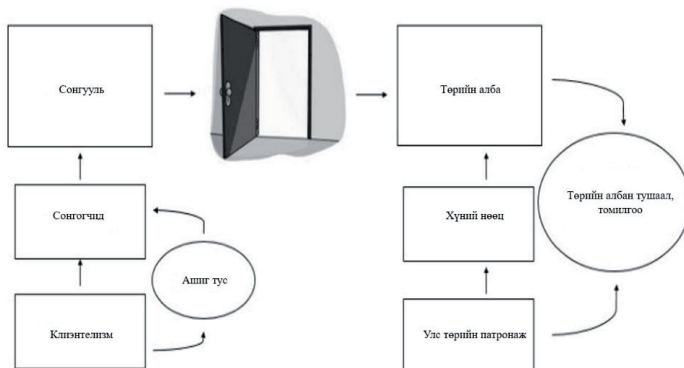

Эх сурвалж: Судлаачдын боловсруулсан.

Судалгааны бүтээлүүдэд клиентелизм гэдгийг үйлчлэгчийн (их төлөв эдгээрийг клиент гэж нэрлэдэг) зүгээс үнэнч байдлыг чухалчлах, хариуд нь ивээгчийн (ихэвчлэн эдгээрийг патрон гэж нэрлэдэг) зүгээс зан үйл, мэргэжлийн ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчин тэдэнд байгууллагын нөөцөд нэвтрэх, өмгөөлөл, хамгаалал хүртэх боломж олгодог нууц, далд хэлбэрийн босоо харилцаа бүхий удирдлага-зохион байгуулалтын үзэгдэл мөн гэж үзсэн байдаг (Харитоновна В.Н. 2013). Харин улс төрийн патронаж харилцаанд илүү тодорхой, өөр шинж

давамгайлдаг. Юуны түрүүнд, зөвхөн төрийн албан тушаал хуваарилахтай холбоотойгоор үүсэх харилцаа болно. Ингэхдээ улс төрийн үнэнч байдлыг гол шалгуур болгодог. Гэхдээ улс төрийн хувьд үнэнч байна гэдэг нь үйлчлэгч заавал ч үгүй эрх баригч намын гишүүн байх юм уу, сонгуульд тэдний төлөө саналаа өгөх ёстой гэсэн үг биш юм. Өөрөөр хэлбэл, намын гишүүн байснаар юм уу сонгуулийн үед санал өгснөөр үнэнч байдал тодорхойлогддоггүй. Үүнийг дараах зургаас харж болох юм (Зураг 2).

Зураг 11. Клиентелизм болон улс төрийн патронажийн ялгаварт байдал

Эх сурвалж: (Michele de Vitis. 2016)

Судлаачдын зүгээс судалгааны хүрээнд *нэгдүгээрт*, улс төрийн субъектийн санаачлагаар бий болж хэрэгждэг, *хоёрдугаарт*, харилцаанд оролцогчдын нэг тал нь ямагт улс төрийн субъект байдаг, *гуравдугаарт*, улс төрийн бүх субъектийг хамруулан судлах боломж олгодог, *дөрөвдүгээрт*, уг үйл явц хэрэгжснээр улс төрийн тодорхой эрх ашиг хангагддаг гэж үзсэн тул “улс төрийн патронаж” (political patronage) гэсэн ойлголтыг ашиглах нь оновчтой гэсэн санааг дэвшүүлж байна.

Улс төрийн патронажийн талаар олонянзынтодорхойлолтбайхчнийтлэг шинжид тулгуурлан судлаачдын зүгээс дараах байдлаар тодорхойлсон болно. Хуульд нийцсэн, үгүйгээс үл хамааран улс төрийн субъектуудын зүгээс гишүүн, дэмжигчдээ мэдлэг чадвар, мэргэшил, туршлага шаардах төрийн албан тушаалд үнэнч байдлыг шалгуур болгон томилох, юм уу уг шалгуурыг удирдлага болгон төрийн албан хаагчдыг албан тушаалаас халах, чөлөөлөх үйл явцтай хамаарал бүхий патрон, клиентийн хоёр талт харилцаа мөн (Төмөр Т., Отгонбаяр Н. 2023), (Батболд Ц., Отгонбаяр Н. 2023).

IV. Дүгнэлт

Аливаа судалгаанд ашиглагдаж буй нэр томьёо, ойлголтыг нэг мөр болгох асуудал ихээхэн чухалчлагддаг. Учир нь нэгдсэн ойлголт, нэр томьёог бий болгохгүйгээр ямар ч төрлийн судалгаа үр дүнд хүрдэггүй байна. Судлаачдын зүгээс дараах санааг дүгнэлт болгож байна. Үүнд:

1. Улс төрийн судалгаанд албан бус харилцааны нэг илрэл болох патронаж үзэгдлийг судлах явдал онцгой чухал болсон.
2. Гэвч нэр томьёо, ойлголтын олон

талт байдал хадгалагдсаар байна. Нэр томьёоны хувьд “патронаж” (*patronage*), “улс төрийн патронаж” (*political patronage*), “намын патронаж” (*party patronage*), “патрон-клиентийн харилцаа” (*patron-client relations*) гэх мэт олон янзын нэршлийг адил утгаар ойлгож, хэрэглэж байна.

3. Монгол хэлнээ патронаж үзэгдлийг үг зүйн болон утга зүйн хувьд хэрхэн авч үзэх асуудал өнөөдрийг хүртэл хариулт эрэлхийлсэн хэвээр байна.
4. Хэдийгээр үг зүйн талаас хариу нэхдэггүйтусболохивээл, хамгаалал гэсэн утгыг илэрхийлэх боловч утга зүйн хувьд харилцан ашигтай байх зарчмыг гол болгосон, эрх тэгш бус хоёр болон түүнээс дээш этгээдийн дунд үүсэх харилцааг патронаж хэмээн нэрлэдэг байна. Эндээс монгол хэлнээ ивээл, хамгааллын томилгоо хэмээн орчуулах хэрэглэх нь оновчтой бус бөгөөд олон улсад тогтсон хэллэг, ойлголтоор улс төрийн патронаж хэмээн ойлгож, хэрэглэх нь зүйтэй гэсэн саналыг дэвшүүлсэн болно.
5. Улс төрийн патронажийг янз бүрээр ойлгох боловч хуульд нийцсэн, үгүйгээс үл хамааран улс төрийн субъектуудын зүгээс гишүүн, дэмжигчдээ мэдлэг чадвар, мэргэшил, туршлага шаардах төрийн албан тушаалд үнэнч байдлыг шалгуур болгон томилох, юм уу уг шалгуурыг удирдлага болгон төрийн албан хаагчдыг албан тушаалаас халах, чөлөөлөх үйл явцтай хамаарал бүхий патрон, клиентийн хоёр талт харилцаа мөн гэж үзсэн болно.

Талархал.

Тус өгүүлэл нь “Монгол улс дахь төрийн албаны патронаж томилгоо: Шалтгаан, өнөөгийн байдал, шийдвэрлэх боломжууд” нэрт улс төрийн шинжлэх ухааны доктор (Ph.D)-ын зэрэг горилж буй судалгааны хүрээнд бичигдсэн болно. Эрдэм шинжилгээний өгүүллийг бичихэд

Ашигласан материал

- Аристотель. 1983. *Политика*. Перевод с древнегреч. С.Жебелева. Сочинения. Vol. Т. 4. В 4 т. vols. Москва: «Мысль».
- Жамбал А. 2001. *Улс төрийн сургаалиудын түүх. Нэгдүгээр дэвтэр*. Улаанбаатар: Бемби сан.
- Raymond Westbrook. 2005. “Patronage in the Ancient Near East.” *Journal of Economic and Social History of the Orient* 48 (2): 215, 219, 223.
- Голикова А.К, Исаева А.Б., 2023. *История политических учений. Учебник для академического бакалавриата*. Москва: Юрайт.
- Finkelstein, J.J. 1952. “The Middle Assyrian šulmānu-Texts” *Journal of the American Oriental Society* 72.
- Matthews W.H., Benjamin D.C. 1993. “Social World of Ancient Israel 1250-587 BCE.” *Peabody, MA.*
- Zadoia A., Syzonenko I., 2021. “The role of patronage in popularizing the work of Stanislav Zhukovsky.” *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences* IX (46) (18).
- Kenneth Quinn. 1982. “Poet and Audience in the Augustan Age. Aufstieg und Niedergang der römischen Welt.” 30 (1): 117.
- Төгөлдөр Я. 2022. *Патронаж/ Ивээлд авах үзэл (Patronage)*. Vol. Анхны хэвлэл, *ин захиргааны шинжлэх ухааны нэр томъёоны тайлбар толь*, КАС, ред. Долгоржав Я., Бурмаа Н., Ганзаяа С. Батсүх Ш., 237. Улаанбаатар: Конрад Аденауэрын сан, “Мөнхийн үсэг” ХХК.
- James Donald., 1903. *Chamber's etymological Dictionary of English Language*. London and Edinburgh: W. R. Chambers.
- Зүмбэрэлхам Д. 2020. *Чадахуйн зарчим ба төрийн албаны хууль тогтоомжийн шинэтгэл Төрийн албаны шинэтгэл: Гарын авлага*. Улаанбаатар.
- Чулуунбаатар Г., Батсүх Ш., Ганцоож Б. 2021. *Монголын ардчилал: Төлөөллийн ардчиллын сорилт ба шууд ардчиллын боломж*. ред. Батсүх Ш. Улаанбаатар: Конрад Аденауэр сан. “Адмон принт” ХХК.
- Цэвэл Я. 1966. *Монгол хэлний товч тайлбар толь. (30000 орчим үг)*. ред. Лувсанбалдан Х. Улаанбаатар: БНМАУ, ШУА, Хэл зохиолын хүрээлэн. Улсын хэвлэлийн

мэргэжил, онол-арга зүйн зөвлөгөө, зөвлөмж өгч, чиглүүлж ажилласан МУИС-ийн зөвлөх профессор, доктор (Ph.D) Ц.Батболд, ШУТИС-ийн профессор, доктор (Ph.D) Я.Төгөлдөр, Этүгэн их сургуулийн профессор, доктор (Ph.D), гавьяат эдийн засагч О.Лхагварэнцэн нарт талархал илэрхийлье.

хэрэг эрхлэх хороо.

- Баярсайхан Б., Янжиндолгор А. 2011. *Монгол хэлний тайлбар толь*. Улаанбаатар: “Адмон принт” ХХК.
- Алексей Гилев. 2016. *Введение. Черные кошки в темных комнатах: Исследования политического патронажа в общественно и гуманитарных науках*. In Патрон-клиентские отношения в истории и современности: Хрестоматия vols. Москва: РОССПЭН.
- Aurimas Zaremba. 2016. “Partinio patronažo konceptualizavimas” *Public Policy and Administration* 15 (3).
- Kopecký Petr, Peter Mair, Maria Spirova. 2012. *Party Patronage and Party Government in European Democracies*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Михал Клима. 2017. *Тоталитар дэглэмээс гажуудсан ардчилал руу: Далд бизнес улс төрийн намуудыг хувьчлан колоничилсон нь*. Цэнгүүн П., Амартүвшин Д. ред. Батсайхан Р. орч. Сайханзаяа Ж. Улаанбаатар: “Сэлэнгэ пресс” ХХК.
- Михал Клима. 2017. *Тоталитар дэглэмээс гажуудсан ардчилал руу: Далд бизнес улс төрийн намуудыг хувьчлан колоничилсон нь*. Цэнгүүн П., Амартүвшин Д. ред. Батсайхан Р. орч. Сайханзаяа Ж. Улаанбаатар хот: Сэлэнгэ Пресс.
- Харитоновна В.Н. 2013. *Клиентелизм в государственной службе: причины и пути ограничения. Диссертация на соискание ученой степени кандидата социологических наук*. Москва: Московский Государственный Университет имени М.В.Ломоносова.
- Michele de Vitis. 2016. “Party patronage in parliament: The Italian experience. Submitted to the Department of Political Science in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Political Science” Rome: The LUISS “Guido”.
- Төмөр Т., Отгонбаяр Н. 2023. “Патронаж томилгооны талаарх ойлголт, онолын хандлагууд.” *Төрийн удирдлага онол, арга зүйн сэтгүүл* 22 (72).
- Батболд Ц., Отгонбаяр Н. 2023. “Патронажийн тухай ойлголт, улс төрийн хандлага” *Studia Philosophiae Et Juris XXXVIII*: 98, 99.